

เวียดนามปรับกรอบกฎหมายพลังงาน เปิดทาง Rooftop Solar ขายไฟส่วนเกินได้ 50%

1. เนื้อข่าว

กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเวียดนามได้เสนอปรับปรุงกรอบนโยบายด้านพลังงาน โดยกำหนดให้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคา (Rooftop Solar Power Systems) สามารถจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่ระบบโครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติ (National Grid) ได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของปริมาณการผลิตรวม ในราคาตลาดจากเดิมที่กำหนดเพดานไว้เพียงร้อยละ 20 มาตรการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการลงทุนและขยายการใช้พลังงานหมุนเวียนในภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอนี้ได้รับการบรรจุไว้อย่างเป็นทางการในร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมครั้งที่ 3 ของกฎหมายที่ 57 ว่าด้วยข้อตกลงการซื้อขายไฟฟ้าโดยตรง (Decree No. 57 on Direct Power Purchase Agreements) และกฎหมายที่ 58 ว่าด้วยการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนและพลังงานรูปแบบใหม่ (Decree No. 58 on Renewable and New Energy Development) ซึ่งปัจจุบันได้เสนอให้กระทรวงยุติธรรมเวียดนามตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องตามกระบวนการนิติบัญญัติแล้ว

ภายใต้ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงดังกล่าว ระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาที่ใช้เพื่อการบริโภคเองเป็นหลัก (Self-consumption Rooftop Solar Systems) จะได้รับอนุญาตให้จำหน่ายพลังงานไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่ระบบโครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติ โดยกำหนดสัดส่วนการจำหน่ายไว้ไม่เกินร้อยละ 50 ของกำลังการผลิตรวมอย่างชัดเจน มาตรการนี้นับเป็นครั้งแรกที่มีการกำหนดข้อจำกัดเชิงปริมาณไว้อย่างเป็นทางการในระดับกฎหมายแตกต่างจากที่ผ่านมา ซึ่งการจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินอาศัยเพียงแนวปฏิบัติทางเทคนิค หรือมีการบังคับใช้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนดังกล่าวมีส่วนช่วยลดความคลุมเครือทางกฎหมาย เพิ่มความแน่นอนเชิงนโยบาย และเอื้อต่อการวางแผนการลงทุนด้านพลังงานหมุนเวียนในระยะยาว

ที่ผ่านมา ระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาถูกกำหนดบทบาทให้เป็นแหล่งพลังงานสำหรับการใช้เองเป็นสำคัญ ส่งผลให้การระบายไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่ระบบโครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจน หรือถูกจำกัดไว้ในสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของกำลังการผลิต อย่างไรก็ตาม กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเห็นว่า การปรับขยายเพดานการจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินเป็นร้อยละ 50 จะเป็นกลไกสำคัญในการเร่งการขยายตัวของระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาในระยะยาวจนถึงปี 2573 ทั้งยังช่วยให้การพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าแห่งชาติ (National Power Development Plan) และแนวนโยบายการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงานของประเทศ

นอกจากนี้ ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ด้านราคาซื้อไฟฟ้าส่วนเกิน โดยให้ยึดราคาค่าไฟฟ้าเฉลี่ยของตลาดไฟฟ้าในปีก่อนหน้า ตามที่หน่วยงานกำกับดูแลและดำเนินงานตลาดไฟฟ้าประกาศ ทั้งนี้ ราคาซื้อดังกล่าวต้องไม่สูงกว่าเพดานราคาของโครงการพลังงานแสงอาทิตย์ภาคพื้นดินที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการหวนกลับไปใช้ระบบอัตราซื้อไฟฟ้าแบบคงที่ (Fixed Feed-in Tariff: FIT) ขณะเดียวกันก็ช่วยให้ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจมีฐานข้อมูลที่ชัดเจนในการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและผลตอบแทนจากการลงทุนมากยิ่งขึ้น

ในด้านขั้นตอนทางราชการ ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงได้เสนอให้ปรับปรุงกระบวนการให้มีความเรียบง่ายมากขึ้น โดยกำหนดให้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่ติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาเพียงแจ้งต่อหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยไม่จำเป็นต้องยื่นคำขออนุญาตล่วงหน้า การปรับแนวทางดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนทางราชการ และช่วยลดต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบสำหรับภาคเอกชนและประชาชน

สำหรับพื้นที่ภูเขา พื้นที่ชายแดน และพื้นที่เกาะ ซึ่งโครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติยังมีข้อจำกัดหรือยังไม่สามารถเชื่อมต่อได้อย่างทั่วถึง ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงได้กำหนดแนวทางผ่อนปรน โดยอนุญาตให้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาสามารถจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่ระบบได้เต็มจำนวน มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าในพื้นที่ (On-site Power Generation) และเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานในระดับท้องถิ่น พร้อมกันนี้ ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงยังเปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานราชการ สถานศึกษา และสถานพยาบาล ซึ่งจัดเป็นทรัพย์สินของรัฐ สามารถติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาและจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินได้ภายใต้กรอบเดียวกัน

สำหรับข้อตกลงการซื้อขายไฟฟ้าโดยตรง (Direct Power Purchase Agreements: DPPA) ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงได้ปรับขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในตลาด โดยเปิดทางให้ผู้ค้าปลีกไฟฟ้าที่ดำเนินกิจการในเขตนิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษ และเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสามารถเข้าร่วมได้ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวแตกต่างจากแนวทางเดิมซึ่งจำกัดการเข้าร่วมไว้เฉพาะผู้ผลิตไฟฟ้าและผู้ใช้ไฟฟ้ารายใหญ่ และสะท้อนทิศทางนโยบายในการพัฒนาตลาดไฟฟ้าให้มีความเปิดกว้าง ยืดหยุ่น และมีการแข่งขันมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเวียดนามประเมินว่า การปรับปรุงกฎภูิกาดังกล่าวจะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างกรอบกฎหมายที่มีความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาพลังงานหมุนเวียน อีกทั้งยังเอื้อต่อการรองรับรูปแบบการซื้อขายไฟฟ้าใหม่และสนับสนุนการปรับโครงสร้างภาคพลังงานของเวียดนามในระยะยาว

2. วิเคราะห์ผลกระทบ

ข้อเสนอของกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเวียดนามในการปรับปรุงกรอบกฎหมายด้านพลังงาน โดยอนุญาตให้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาที่ใช้เพื่อการบริโภคเองเป็นหลัก สามารถจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่โครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติได้ในสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 50 ของปริมาณการผลิตรวม นับเป็นพัฒนาการเชิงนโยบายที่มีนัยสำคัญต่อทิศทางการปฏิรูปภาคพลังงานของประเทศ มาตรการดังกล่าวได้ถูกรวมไว้ในร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมครั้งที่ 3 ของกฎหมายที่ 57 ว่าด้วยข้อตกลงการซื้อขายไฟฟ้าโดยตรง และกฎหมายที่ 58 ว่าด้วยการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนและพลังงานรูปแบบใหม่ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการตรวจสอบโดยกระทรวงยุติธรรมตามขั้นตอนของกระบวนการนิติบัญญัติ ทั้งนี้ การปรับปรุงดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความชัดเจนของกรอบกฎหมาย เสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ภาคเอกชน และรองรับการขยายตัวของพลังงานหมุนเวียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สาระสำคัญของร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงอยู่ที่การกำหนดเพดานการจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในระดับกฎหมาย แตกต่างจากแนวปฏิบัติที่ผ่านมา ซึ่งยังอาศัยหลักเกณฑ์ทางเทคนิคหรือการตีความที่ไม่สม่ำเสมอในแต่ละท้องถิ่น การกำหนดสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 50 ช่วยลดความคลุมเครือทางกฎหมาย เพิ่มความแน่นอนเชิงนโยบาย และเอื้อต่อการวางแผนการลงทุนของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ โดยยังคงวางบทบาทของระบบดังกล่าวให้มุ่งเน้นการผลิตไฟฟ้าเพื่อการบริโภคเองเป็นหลัก มิใช่เพื่อการจำหน่ายเชิงพาณิชย์เป็นสำคัญ ขณะเดียวกัน ร่างกฎหมายฉบับปรับปรุงยังกำหนดหลักเกณฑ์ด้านกลไกราคาให้ยึดราคาค่าไฟฟ้าเฉลี่ยของตลาดไฟฟ้าในปีก่อนหน้า ภายใต้เพดานราคาที่ไม่สูงกว่าพลังงานแสงอาทิตย์ภาคพื้นดินที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการหวนกลับไปใช้ระบบอัตรารับซื้อไฟฟ้าแบบคงที่ (Feed-in Tariff: FiT) และรักษาเสถียรภาพของตลาดไฟฟ้าในระยะยาว

ในมิติของระบบไฟฟ้า กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเห็นว่า ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคามีข้อได้เปรียบเชิงโครงสร้างหลายประการ โดยเฉพาะลักษณะการผลิตไฟฟ้าแบบกระจายศูนย์ ซึ่งช่วยลดภาระการลงทุนในระบบส่งและจำหน่ายไฟฟ้า มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบโดยรวมในระดับจำกัด และสามารถติดตั้งได้รวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าในพื้นที่โดยตรง การส่งเสริมระบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจึงมีบทบาทสำคัญในการลดแรงกดดันต่อระบบไฟฟ้าแห่งชาติ และช่วยบรรเทาความเสี่ยงจากภาวะขาดแคลนกำลังผลิตในระยะสั้นและระยะกลาง ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา การบังคับใช้กฎหมายที่ 58 ยังเผชิญข้อจำกัด โดยเฉพาะความไม่ชัดเจนด้านสัดส่วนและกลไกราคาของการซื้อขายไฟฟ้าส่วนเกิน ซึ่งสะท้อนผ่านข้อเสนอของการไฟฟ้าเวียดนาม (Electricity of Viet Nam: EVN) ที่เคยเสนอให้เพิ่มการรับซื้อไฟฟ้าส่วนเกินในช่วงที่ระบบไฟฟ้าอยู่ในภาวะตึงตัว แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของระบบนี้ในฐานะแหล่งพลังงานเสริมในยามจำเป็น

นอกเหนือจากการปรับปรุงกรอบกฎหมาย รัฐบาลเวียดนามยังอยู่ระหว่างการจัดทำมติของนายกรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายสนับสนุนครัวเรือนในการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาเพื่อการบริโภคเองร่วมกับระบบกักเก็บพลังงาน สำหรับช่วงปี 2569–2573 ซึ่งคาดว่าจะครอบคลุมทั้งมาตรการสนับสนุนด้านการเงินและด้านเทคนิค หากนโยบายดังกล่าวมีผลบังคับใช้จะช่วยเร่งการขยายตัวของระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในระดับครัวเรือน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้า และสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างระบบไฟฟ้าให้มีความยืดหยุ่นและรองรับพลังงานหมุนเวียนในสัดส่วนที่สูงขึ้น

การเปิดทางให้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาสามารถจำหน่ายไฟฟ้าส่วนเกินได้ไม่เกินร้อยละ 50 มิได้เป็นเพียงการผ่อนคลायข้อจำกัดเชิงปริมาณเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาณเชิงนโยบายที่ชัดเจนถึงความมุ่งมั่นของเวียดนามในการใช้พลังงานหมุนเวียนเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงาน เพิ่มประสิทธิภาพของตลาดไฟฟ้า และรองรับการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างพลังงานอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและในบริบทของความร่วมมือและการแข่งขันด้านพลังงานในภูมิภาคอาเซียน

3. นำเสนอโอกาส/แนวทาง

การปรับปรุงกรอบกฎหมายพลังงานของเวียดนามที่เปิดทางให้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาสามารถจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าส่วนเกินเข้าสู่โครงข่ายไฟฟ้าแห่งชาติได้ในสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 50 ในราคาตลาด ส่งผลเชิงบวกต่อสภาพแวดล้อมการลงทุนของผู้ประกอบการและนักลงทุนด้านพลังงานหมุนเวียนของไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะผู้ที่ดำเนินธุรกิจอยู่ในเวียดนามในปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวช่วยเพิ่มความชัดเจนของหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ลดความไม่แน่นอนเชิงนโยบาย และเอื้อต่อการบริหารความเสี่ยงด้านกฎหมายและรายได้ในระยะยาว อีกทั้งการกำหนดเพดานการจำหน่ายไฟฟ้าและกลไกราคาที่อิงตลาดอย่างเป็นทางการ ยังช่วยให้ผู้ลงทุนสามารถปรับแผนทางการเงินของโครงการ และประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนได้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้าที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ยังไม่ชัดเจนและมีการบังคับใช้แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

นักลงทุนและผู้ประกอบการไทยที่มีโครงการพลังงานแสงอาทิตย์หรือพลังงานหมุนเวียนรูปแบบอื่นในเวียดนามอยู่แล้ว สามารถใช้การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายครั้งนี้เป็นโอกาสในการขยายรูปแบบธุรกิจจากการผลิตไฟฟ้าแบบรวมศูนย์ไปสู่ระบบพลังงานแบบกระจายศูนย์ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงการพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาในภาคอุตสาหกรรมและเชิงพาณิชย์ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับฐานลูกค้าเดิมในภาคการผลิต นิคมอุตสาหกรรม และห่วงโซ่อุปทานที่ผู้ประกอบการไทยมีเครือข่ายอยู่แล้ว นอกจากนี้ ความชัดเจนของบทบาทข้อตกลงการซื้อขายไฟฟ้าโดยตรง (DPPA) ยังเอื้อให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการโครงการได้หลากหลายมากขึ้น และสามารถทำสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระยะยาวกับผู้ซื้อไฟฟ้าขนาดใหญ่ภายใต้กรอบกฎหมายที่ชัดเจนและมีความเสี่ยงเชิงนโยบายน้อยลง

ในภาพรวม การเปิดตลาดระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคาและการขยายขอบเขตผู้เข้าร่วมตลาดการซื้อขายไฟฟ้าโดยตรงของเวียดนาม ช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยที่มีฐานการลงทุนอยู่ในเวียดนาม เมื่อเทียบกับผู้ประกอบการรายใหม่ เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากความเข้าใจด้านกฎระเบียบ โครงสร้างต้นทุน และเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและคู่ค้าท้องถิ่นที่ได้สั่งสมมาแล้ว ขณะเดียวกัน นโยบายดังกล่าวยังเอื้อให้ผู้ประกอบการไทยต่อยอดไปสู่บริการพลังงานที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เช่น ระบบกักเก็บพลังงาน การบริหารจัดการการใช้ไฟฟ้า และโซลูชันพลังงานแบบครบวงจร ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาตลาดไฟฟ้าใหม่และการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงานของเวียดนาม

อย่างไรก็ดี การเข้าสู่ตลาดเวียดนามยังจำเป็นต้องติดตามกรอบกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะรายละเอียดของกฎีกาเลขที่ 57 และ 58 รวมถึงกฎหมายลำดับรองและแนวปฏิบัติที่จะออกตามมา ควบคู่กับการพิจารณาสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรท้องถิ่น และการเลือกเจาะกลุ่มลูกค้าที่มีศักยภาพสูง เช่น โรงงานอุตสาหกรรม อาคารสำนักงาน โรงพยาบาล และสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการขยายธุรกิจพลังงานของไทยในเวียดนามอย่างเป็นระบบและยั่งยืน